

महिला माथि हुने सामाजिक विभेद (इलाम जिल्ला सोयाक
गा.वि.स. वडा.नं. ७ र ८ का महिलाहरूको
एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विषयको
स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको
निमित्त समाजशास्त्र/मानवशास्त्र
विषयमा गरिएको
शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता
तेज बहादुर घोर्साई

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र
केन्द्रीय विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकि तथा समाजशास्त्र संकाय

समानशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

सिफारिस पत्र

प्रस्तुत “महिला माथि हुने सामाजिक विभेद इलाम जिल्ला सोयाकका महिलाहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” शीर्षकको शोधपत्र समाजशास्त्र स्नाकोत्तर द्वितीय वर्षका छात्र तेज बहादुर घोर्साईले मेरो निर्देशन र सुरिर्वेक्षणमा तयार पार्नु भएको हो र उहाँको यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय समानशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

डा. सन्ध्या बस्नेत

समानशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर

मिती २०६९/०९/०३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकितथा समाजशास्त्र संकाय
समानशास्त्र/मानवशास्त्रकेन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविक तथा समाजशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागका छात्र तेज बहादुर घोर्साई स्नातकोत्तर द्वितीय वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेको “महिला माथि हुने सामाजिक विभेद इलाम जिल्ला सोयाकका महिलाहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

दस्तखत

१. प्रा.डा. ओम गरुड (विभागीय प्रमुख)
२. डा. सन्ध्या बस्नेत (शोध निर्देशक)
३. डा. माधवी भट्ट (बाह्य निरीक्षक)

मिति: २०६९/०९/०९

धन्यवाद ज्ञापन

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्त गर्न पारिएको यो शोधपत्र व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि भए पनि धेरै महानुभाव तथा संस्थाहरुको सामूहिक प्रयासबाट सम्पन्न हुन गएको हो । शोधपत्र तयारीको क्रममा सहयोग गर्ने ती सबै व्यक्ति तथा संस्थाप्रीत हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । अनुसन्धानको शिर्षक छनौटदेखि शोधपत्र तयारीका सम्पूर्ण चरणमा अत्यन्त सहयोगी र उत्प्रेरक शैलीमा आफ्नो अमूल्य सहयोग, सल्लाह, सुझाव र निर्देशन प्रदान गर्नु हुने समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका सहप्राध्यापक सन्ध्या बस्नेत प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्र तयारीको क्रममा आफ्नो अमूल्य सुझाव र सल्लाह प्रदान गर्नुहुने समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. ओम गुरुङ प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै मलाई अमूल्य सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका सम्पूर्ण गुरु-वर्गहरुमा पनि हार्दिक आभार व्यक्त चाहन्छु ।

शोधपत्रको लागि आवश्यक सूचना संकलनको क्रममा सहयोग गर्ने जिल्ला विकास समितिको कार्यालय इलाम, महिला जागरण संघ इलाम, केन्द्रीय पुस्तकालय त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग काठमाडौं, लगायत सबै संस्थालाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अध्ययनको लागि आवश्यक विश्वसनीय प्राथमिक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सबै सूचनादाता जसको सहयोग विना यो कार्य असम्भव थियो उहाँ हरुप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अध्ययनको क्रममा हरेक समय र क्षेत्रबाट सहयोग गर्नुहुने मेरा बुबा-आमा तथा सम्पूर्ण परिवार प्रति आजीवन ऋणी छु । साथै स्थानीय स्तरमा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण साथी तथा कम्प्युटर टाइपिङमा सहयोग गर्नु हुने भीमा योगीलाई पनि विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

तेज बहादुर घोर्साई

इलाम

विषयसूची

सिफारिस पत्र

स्वीकृत पत्र

धन्यवाद ज्ञापन

तालिकाको सूचि

जिल्लाको नक्सा

पृष्ठ

अध्याय एक : परिचय

१-१०

१.१ पृष्ठभूमि

१

१.२ समस्या कथन

६

१.३ अध्ययनका उद्देश्यहरू

९

१.४ अध्ययनका महत्व

९

अध्याय दुई :

११-२७

२.१ सन्दर्भ साहित्यको पुनरावलोकन

११

२.२ अध्ययनको अवधारणात्मक स्वरूप

२५

अध्याय तीन :

२८-३३

३.१ अध्ययन क्षेत्रको औचित्य

२८

३.२	अनुसन्धान ढाँचा	२९
३.३	तथ्याङ्कको स्रोत र प्रकृति	२९
३.४	नमूना छनोट	३०
३.५	तथ्याङ्क संकलन साधन र प्रविधिहरू	३०
	(क) अर्न्तवाता सूचि	३०
	(ख) अर्न्तवाता	३१
	(ग) अवलोकन	३१
	(घ) वैयक्तिक अध्ययन	३२
३.६	तथ्याङ्क विश्लेषण	३२
३.७	अध्ययनको सिमा	३३
अध्याय चार :		३४-३९
४.१	अध्ययन क्षेत्रको एक परिचय	३४
अध्याय पाँच :		४०-६३
५.१	महिलाहरूको सामाजिक अवस्था	४०
	५.१.१ जातीय विवरण	४०
	५.२.२ उत्तरदाताको उमेरगत जनसंख्या विवरण	४१
	५.२.३ पारिवारीक किसिम	४४
	५.२.४ वैवाहिक अवस्था	४५

५.३ शिक्षा	४६
५.३.१ शैक्षिक स्थिति	४७
५.३.१ अध्ययन क्षेत्रका महिलाहरुको शैक्षिक स्थिति	४७
५.३.३ अध्ययन क्षेत्रका महिलाहरुको छात्रा छात्रको अनुपात	४९
५.४ आर्थिक	४९
५.४.१ महिलाहरुको पेशा	५०
५.४.२ अचल सम्पत्तिमा महिलाको पहुँच	५१
५.४.३ महिलाहरुमा आफ्नो आम्दानीले खान पुग्ने/नपुग्ने	५२
५.४.४ कामको आधारमा महिलाहरुको अवस्था	५३
५.४.५ सामाजिक विभेदको जातिगत प्रकार	५४
५.४.६ आर्थिक व्यवहार	५६
५.५ धर्म	५७
५.५.१ धार्मिक अवस्था	५८
५.६ राजनीति	५९
५.६.१ राजनीतिमा महिला सहभागिता	६०
५.६.२ घर गृहस्थी निर्णय प्रक्रियामा महिलाको भूमिका	६१
५.६.३ स्थानिय निकायको निर्वाचन २०५४ मा महिला सहभागिता	६२

७.१	सारांश	६४
७.२	निष्कर्ष	६७

तालिका सूची

तालिका नं.	शीर्षक	पृष्ठ
१.	जातिगत विवरण	४१
२.	उमेरगत जनसंख्या विवरण	४२
३.	परिवारको किसिम	४४
४	वैवाहिक अवस्था	४५
५.	अध्ययन क्षेत्रका महिलाको साक्षरता अवस्था	४८
६.	महिलाहरुको पेसा	५०
७.	अचल सम्पत्ति	५१
८.	वर्ष भरि आफ्नो खेतीले खाना पुग्ने र नपुग्ने स्थिति	५२
९.	काममा महिलाको पुरुषको सहभागिता	५४
१०.	सामाजिक विभेदको जातिगत प्रकार	५५
११.	आर्थिक व्यवहार	५६
१२.	धर्मका आधारमा परिवारको संख्या	५८
१३.	राजनीतिमा महिला सहभागिता	६०
१४.	घर गृहस्थि निर्णय प्रक्रियामा महिलाको भूमिका	६२